

A ROZGONYIAK KONYHÁJA.

Étkezés a csókakői várban a 15. századi kerámialeletek alapján¹KOVÁCS BIANKA GINA²Magyar Régészet 12. évf. (2023) 1. szám, pp. 58–66. <https://doi.org/10.36245/mr.2023.1.3>

A csókakői vár, amelyet az évszázadok során több főnemesi család, illetve hosszabb időre az uralkodó is birtokolt, Árpád-kori eredetű erősségeink közé tartozik. A várban folyó mintegy két évtizedes kutatómunkának köszönhetően az épületegyüttes régészetileg szinte teljesen feltártnak tekinthető. 2022-ben egy pályázat keretében megkezdődhetett a várban előkerült óriási mennyiségű leletanyag feldolgozása. Jelen tanulmány az alsóvár egykori belső udvarán előkerült kerámiaanyag egy kisebb részét mutatja be, amely a 15. század közepére–második felére, a Rozgonyi család birtoklásának idejére keltezhető.

Kulcsszavak: csókakői vár, késő középkor, kerámia, anyagi kultúra, 15. század, petrográfia

A CSÓKAKŐI VÁR TÖRTÉNETE A KÖZÉPKORBAN

A Vértes déli peremén elhelyezkedő csókakői vár a jelenlegi Fejér vármegye egyetlen középkori eredetű, ma is álló, sziklára épült kővára (1. kép). Az erősség első említése az Árpád-kor legvégéről, 1299-ből származik, azonban építése ennél évtizedekkel korábban, az 1250-es évek végén–1260-as évek elején történhetett. Az erősség ebben az időszakban a Csák nemzetség tulajdona volt, tőlük szerezte meg Károly Róbert 1326-ban birtokcsere révén több környékbeli várral egyetemben. Az ezt követő száz évben királyi birtok volt, majd 1430-tól a Rozgonyi család kezébe került; először id. Rozgonyi István élethosszáig tartó adományként, 1439-től pedig már örökbirtokként. Az új tulajdonos – valószínűleg felesége 1436-os halála után – rezidenciaként (állandó lakhelyként) használta Csókaköt. 1461-től az erősség a Rozgonyi család csicsvai ágának birtokába került és 1492-ig, amikor a család ezen ága fiúágon kihalt, náluk is maradt. Corvin János rövid, 1493-ig tartó birtoklását követően zálogbirtokként Rozgonyi Klára férje, Egervári László kapta meg, majd Klára 1496-os új házasságkötésekor a Kanizsai család birtokába került, szintén zálogbirtokként. A Kanizsaiak végül 1522-ben lettek a vár tényleges birtokosai, azonban 1532-ben ez a család is kihalt fiúágon. Az épületkomplexum eddigre elvesztette rezidenciális és katonai funkcióját, jelentőségét a hozzá tartozó birtokok gazdasági ereje adta. Az erősség 1543–1544-ben oszmán fennhatóság alá került, amely lényegében 1687-ig folyamatos volt. Az épületegyüttes a 18. század első évtizedei után indult pusztulásnak (HATHÁZI 2010, 33–97).

1. kép. A csókakői vár dél felől (fotó: Kovács Gyöngyi)

FELTÁRÁSOK A VÁRBAN

A vár szisztematikus feltárása és helyreállítása 1996 és 2017 között folyt, jórészt Hatházi Gábor és Kovács Gyöngyi vezetésével (HATHÁZI & KOVÁCS 2019, 29–47). Az ásatások során előkerült óriási mennyiségű leletanyag feldolgozása egy újonnan elnyert pályázatnak köszönhetően indulhatott meg 2022-ben. A Kovács

¹ A bemutatott leletegyüttes részét képezi a szerző készülő, Késő középkori kerámia a Közép-Dunántúlon című doktori disszertációjának.

² ELKH BTK Régészeti Intézet; e-mail: kovacs.bianka@abtk.hu

Gyöngyi vezetésével zajló munka során elsősorban az épületegyüttes jól keltezhető, zárt leletegyütteseinek értékelése a cél, amelyek közül elsőként az alsóvár egykori belső udvarának 15. századi feltöltési rétegeit kerítettük sorra.

AZ ALSÓVÁR BELSŐ UDVARÁNAK KÖZÉPKORI FELTÖLTÉSE

A vizsgált leletegyüttes az alsóvár keleti feléről, annak ún. felső teraszáról származik, amelyet 2016-ban tártak fel. A vár kaputornyától (2. kép/C) kiinduló út (2. kép/D1) itt egy kis, zárt, kb. 6x7 méteres belső udvarba torkollik (2. kép/D6). Az udvar keleti zárófala és az azon nyíló boltozott kapu (2. kép/D7) a 15. század közepső harmadában épült, a déli és északi zárófalak szintén 15. századiak. Az ásatási megfigyelések szerint a kaput a 15. század utolsó harmadában elfalazták, és a belső udvar járószintjét jelentősen, kb. egy-másfél méterrel megemelték (3–4. képek). Az ebből a rétegsorból előkerült, nagy mennyiségű kerámiát tartalmazó, javarészt Mátyás-kori leletanyag képezi a vizsgált leletegyüttest. Az udvar 15. századi feltöltése nem egységes, nem egy rétegből áll. Az egyik alsóbb rétegből egy pénzérme is előkerült: egy Hunyadi Mátyás (1458–1490) dénár (HATHÁZI & KOVÁCS 2019, 29–33; KOVÁCS 2016).

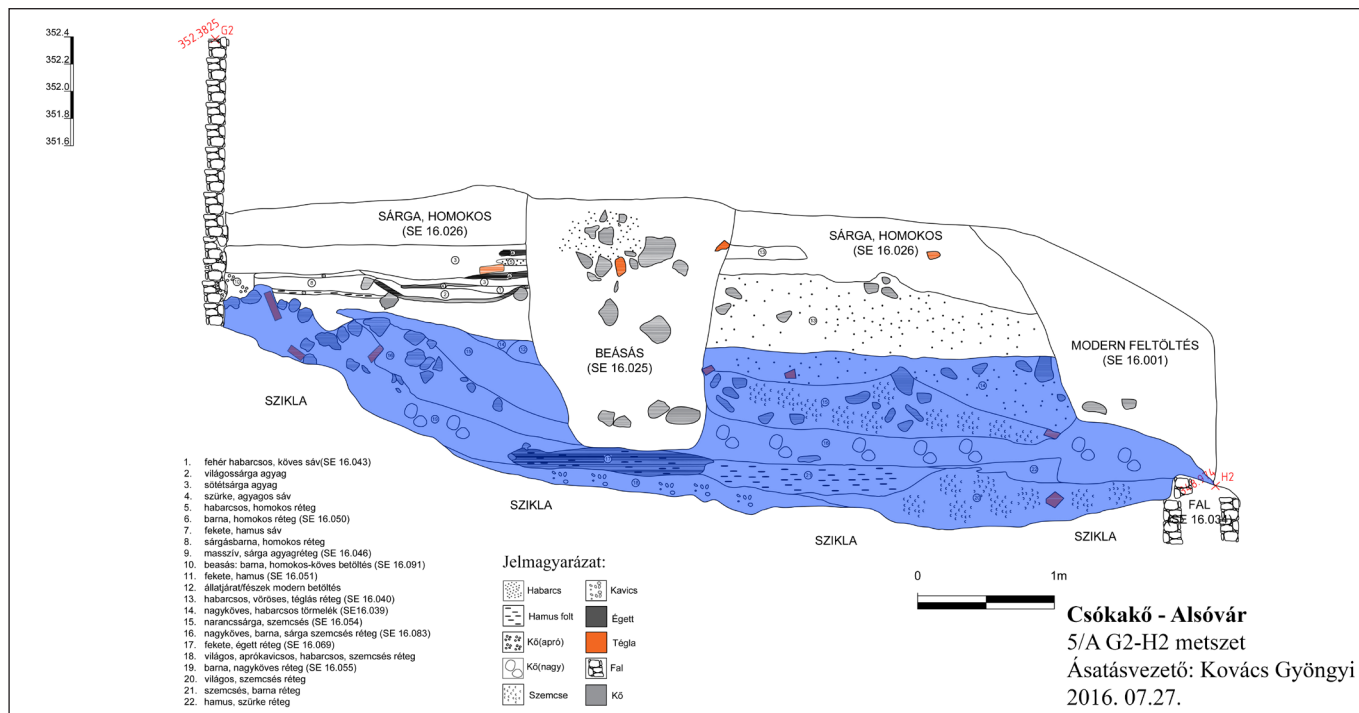
2. kép. A csókakői vár periodizált alaprajza; a belső udvar világoskékkel jelölve (rajz: Holl Balázs; felmérés: Holl Balázs, Pokrovenszki Krisztián, Belegrai Tamás; HATHÁZI & KOVÁCS 2019 nyomán)

3. kép. A belső udvar feltöltési rétege és a befalazott ajtó (Kovács 2016 nyomán)

KERÁMIÁK A ROZGONYIAK IDEJÉBŐL

A 15. századi feltöltési rétegsor több mint 2000 kerámia- és fémtöredéket tartalmazott, amelyek közül elsőként a kerámialeletek értékelése kezdődhetett meg. Jelen munkában ezek közül csak a konyhában és az étkezések során használt kerámiaedények kerülnek bemutatásra. Néhány kisebb, Zsigmond-kori kályhacsempe töredéke (HATHÁZI & KOVÁCS 2019, 34), valamint számos mázatlan kályhaszem alkotja a kerámiaanyag fennmaradó részét.

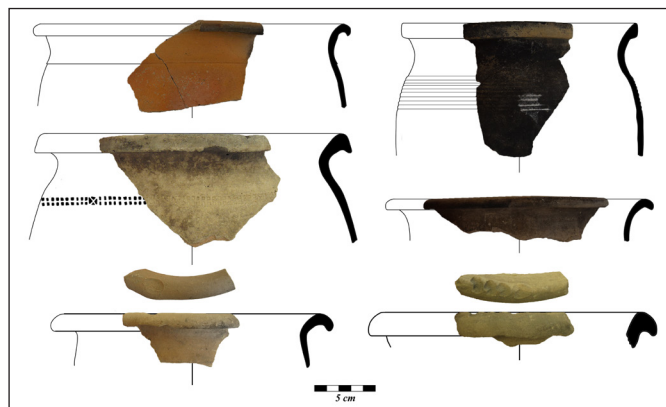

4. kép. A belső udvar feltöltéséről készült G2-H2 metszetrajz; a 15. századi rétegek kék kiemeléssel (grafika: Belegrai Tamás és a szerző)

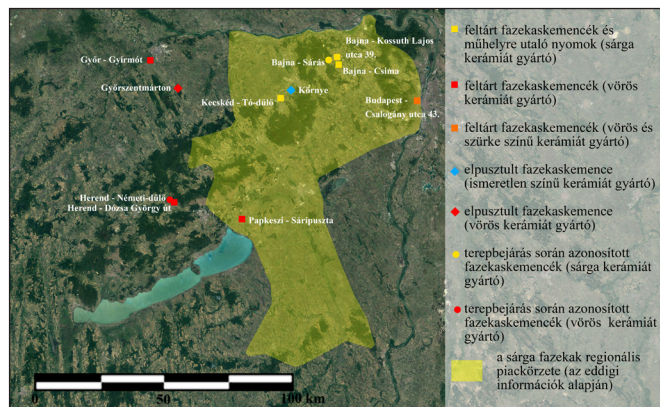
KONYHAI KERÁMIA

A kerámialeletek legnagyobb részét – más feltárások anyagához hasonlóan – a konyhai kerámiák, azon belül a fazekak alkotják: a töredékek egykor mintegy 250 különböző edényhez tartozhattak. A leletanyag az előkerülési hely jellegéből adódóan erőteljesen töredékes, így nem sikerült a fazékeremeket aljakkal összetársítani, aminek következtében egyetlen edény teljes profilja sem ismert. Ennek megfelelően a típusok elkülönítésénél a Holl Imre (1963) által kidolgozott gyakorlatnak megfelelően a darabok anyaga szolgált a csoportosítás fő támpontjaként, míg az edények méretarányait kevésbé lehetett figyelembe venni. Az edények többsége már gyorskorongon készült, amit szabályos formájukon, egyenletes falvastagságukon kívül az aljtöredékeiken látható levágásnyomok is bizonyítanak. Ez egyúttal arra is utal, hogy ezek a fazekak már iparszerűen, elsősorban eladásra készültek (PETÉNYI 1996, 23).

A fazekak több mint 55%-a egy sárgás színű csoportba sorolható (5. kép). Az ide tartozó töredékek soványítása kissé nagyobb szemcséjű, gyakran fekete szemcséket is tartalmazó homokkal történt. A dara-

5. kép. Sárga színű fazekak töredékei a belső udvari feltöltésből (fotó és grafika: a szerző, őrzési hely: Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár)

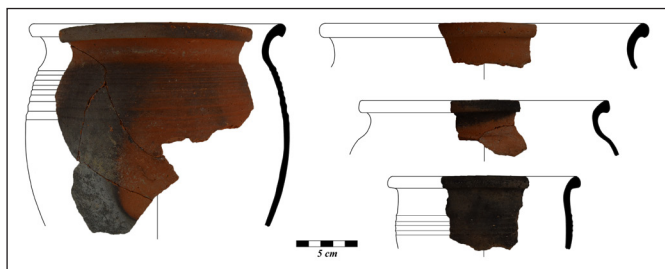

6. kép. Késő középkori fazekasműhelyek az Észak-Dunántúlon és a sárga kerámia elterjedési területe (grafika: a szerző)

bok méretei széles határok között mozognak: peremátmérőjük 12–32 cm közötti, amelyen belül a 16–21 cm a leggyakoribb. Az úrtartalmuk a töredékesség miatt nem volt megállapítható, de a peremátmérők és a párhuzamok alapján 1–25 liter közötti lehetett, a többség pedig a 3–7 literes kategóriába tartozhatott. A darabok peremkiképzése viszonylag egységes: a kihajtott, felül legömbölyített, alul élből végződő forma és ennek variánsai az uralkodók. Ezekről teljesen eltérő peremforma csak néhány darabnál volt megfigyelhető. Az edényeket általában a vállukon díszítették: leggyakrabban bekarcolt vonalak, de több esetben egy vagy kettő élborda fut a vállon, illetve néhány darabon pecsétlőhengerrel készített minta figyelhető meg. A fazekak legpontosabb párhuzamai, amelyeket publikálójuk a 15. század második felére keltezett, eddig Székesfehérvárról ismertek (SIKLÓSI 1993, 76, 6–7. képek). Előfordul két olyan perem is, amelyen egyszerű perembélyegként benyomott kör motívumok láthatók. E darabokat budai és visegrádi párhuzamaik alapján inkább még a 14. század végére–15. század elejére lehet keltezni (HOLL 1963, 75. kép; BÁRDI 2014, 56–58). Holl Imre a budai vár anyagában elkülönített egy sárga kerámiából álló csoportot, amelynek soványítása a fehér kerámiakéhoz képest kissé durvább, szemcsés. Az ide sorolható edények megjelenése általában a sötét, redukciós égetésű (ún. „osztrák”) kerámiaformákat utánozza. Megfigyelései szerint a budai anyagban ezek a 14. században tűntek fel, és jelenlétük a 15. században is folyamatos volt (HOLL 1963, 345–346, 351). Később ezt a kerámia csoportot más lelőhelyek anyagában is sikerült kimutatni (pl. ozorai vár, felsőnyéki vár) (FELD & GERELYES 1985, 166–169; MIKLÓS 1988, 210, 233). Úgy vélem, a csókakői darabok is ehhez a körhöz tartoznak. Az északkelet-dunántúli késő középkori leletanyagokban feltűnően magas ezeknek a sárgás színű edényeknek az aránya, illetve sárgás színű darabok már a késő Árpád-kori kerámiák között is nagy számban jelen vannak. Ez alapján feltételezem, hogy az említett csoport készítési helyét – legalább részben – ezen a területen kell keresni. A századforduló környékén készült gyűjtések alapján a Vértes és a Gerecse lábainál jó minőségű, sárgásra égő tűzálló agyag nyerőhelyei találhatóak (KALECSINSZKY 1905; MATTYASOVSKY & PETRIK 1885). A késő középkorból több (még publikálatlan) hasonló, sárgás színű kerámiát gyártó edényégető kemence is ismert a két hegység környékéről (6. kép). Petrográfiai vizsgálat eddig négy, ebbe a csoportba tartozó csókakői fazekatöredéken történt, amelyek közül csak egy mutatott egyértelmű hasonlóságot a Vértesből származó (19. századi) agyagmintákkal (KREITER, VIKTORIK & MÁTÉ 2022), így a környékbeli gyártás kérdése még további vizsgálatra szorul.

A fazekakhoz tartozó töredékek kb. 13%-a egy vörös színűre égett, de a sárga darabokhoz hasonló finomságú agyagból készült, velük azonos méretekkel és formavilággal rendelkező csoportba tartozik. Külön csoportot e darabok kizárólag a színük miatt alkotnak, amely azonban akár az égetésből is adódhat, azaz ezek nem feltétlenül készültek másfajta agyagból. Ebből a csoportból eddig egy töredék petrográfiai vizsgálata történt meg, amely az előbbi feltételezést látszik megerősíteni (KREITER, VIKTORIK & MÁTÉ 2022).

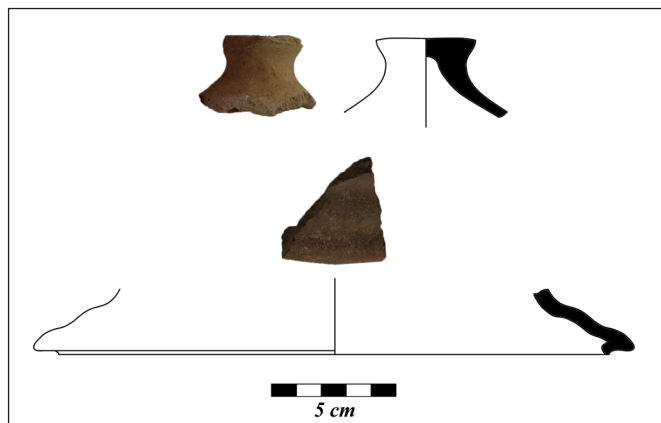
A fazekak harmadik csoportja (32%) élesen eltér az előző két kategóriától: az ide sorolható darabok vörös színűek és apró kavicsokkal soványították őket (7. kép). Peremformáik sem teljesen azonosak a már bemutatott sárga csoportéval. Peremátmérőjük 13 és 28 cm között mozog, de a többség 17–21, illetve 24–26 cm

7. kép. Vörös színű fazekak töredékei a belső udvari feltöltésből (fotó és grafika: a szerző, őrzési hely: Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár)

közé esik. Ezek a darabok rosszabb minőségűnek számítók, vörös színűre égő, vas-oxidos agyagból készültek, amely az országban mindenhol előfordult (KRESZ 1960, 303). Így valószínűleg e darabok készítői helye is a vár tágabb környékén keresendő.

A leletek között csak néhány fedő (3%) képviselteti magát (8. kép). A legtöbb ide tartozó töredék a fazekak arányainak megfelelően sárgás színű, mindössze egy vörös darab szerepel az anyagban. Formailag a harang és a kúp alakú típusokba lehet őket sorolni. A peremátmérőjük 14 és 20 cm közötti, vagyis inkább a kisebb és közepes méretű fazekakhoz használták őket.

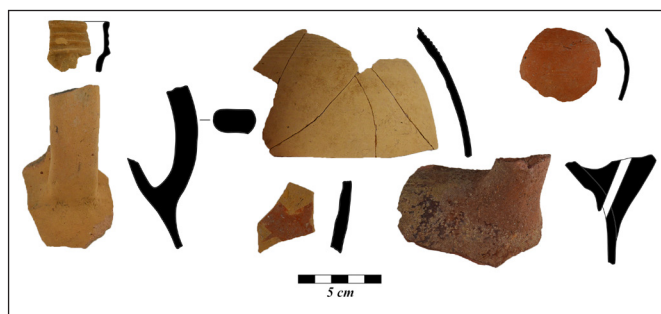

8. kép. Fedőtöredékek a belső udvari feltöltésből (fotó és grafika: a szerző, őrzési hely: Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár)

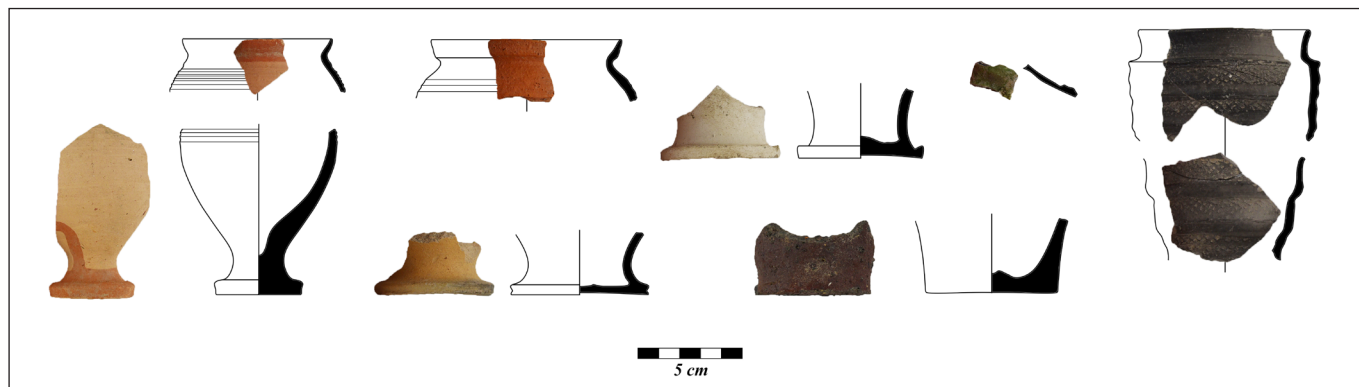
ASZTALI KERÁMIA

A jelentős mennyiségű fazéktöredékhez képest az egykor a terített asztalra kerülő kerámiaedények alig képviseltetik magukat az anyagban (15%). Az ide sorolható töredékek folyadéktárolókhöz, poharakhoz és tálakhoz tartoztak, amelyek mind gyorskorongon készültek. Az asztali kerámia alacsony számát egyrészt az okozhatja, hogy sokáig asztali használatra inkább fából, illetve előkelő környezetben üvegből, ónból vagy akár nemesfémből készült edényeket használtak, a kerámiák szerepe a 15. századtól kezdett el nőni (HOLL 1992, 26). Másrészt a konyhai edények a hőnek való gyakori kitettség miatt gyorsabban tönkrementek, így egységnyi idő alatt vélhetően több használdott el belőlük.

A leletanyagban mindössze 4%-át teszik ki a kancsók és a korsók (9. kép). Az ide sorolható edények többsége sárgás színű, soványításuk a konyhai kerámiáknál megfigyelhető sárgás színű darabokénál jóval finomabb, nagyon apró szemcsésű homokkal történt. A darabok minden esetben lapított szalagfűllettel rendelkeztek. A peremtöredékek bordázottak, hasonló 15. századi példányok széles körben ismertek Budáról és a Dunántúl keleti feléről (pl. HOLL 1963, 351, 36. kép; SZATMÁRI 1974, 9. kép; FELD & GERELYES 1985, 169, 6. kép/1). A sárga oldaltöredékek egy része elnagyolt, rácsos vörös festéssel díszített, amely pontos analógiái Székesfehérvárról ismertek (SIKLÓSI 1983, Abb. 4). Eddig egy vörös festésű csókakői töredék petrográfiai vizsgálata történt meg, amelynek nyersanyaga eltér a fazekakétól, és rokonságot mutat egy csákvári (19. századi) agyagmintával (KREITER, VIKTORIK & MÁTÉ 2022). Így valószínűsíthető, hogy ez az edénytípus a vár közelében, a Vértes környékén készült. A folyadéktárolók kisebb része vörös színű, apró kavicsal soványított. Az ide sorolható fültöredékek kerek átmetszetű hurkafülek, amelyek közül az egyiket hosszában átlukasztották, ami a korszak vörös anyagú folyadéktárolóira más lelőhelyeken is jellemző (pl. HOLL & PARÁDI 1982, Abb. 60/1).

9. kép. Kancsó- és korsótöredékek a belső udvari feltöltésből (fotó és grafika: a szerző, őrzési hely: Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár)

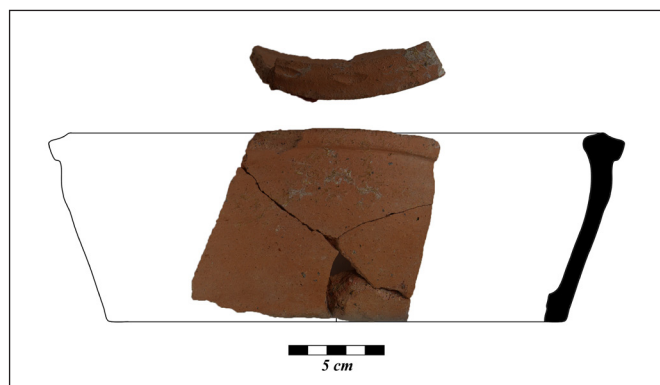
10. kép. Pohártörödékek a belső udvari feltöltésből
(fotó és grafika: a szerző, őrzési hely: Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár)

Szintén alacsony számuk ellenére (7%) a kerámiák legváltozatosabb csoportját a poharak képezik (10. kép). A legtöbb példány itt vörös anyagú, apró kavicsal soványított, de a hasonló konyhai edényeknél némileg finomabb felületű. A darabok peremátmérője 8 és 12 cm között mozog. A sárgás színű csoportba tartozó peremek átmérője 7 és 11 cm közötti. A csoport töredékei közül kettő vörös festéssel díszített. Egy finomabb, fehér színű aljtöredék is van az anyagban, amelyhez hasonló darabok a környékről is ismertek (pl. Vértesszentkereszt, Bajna-Csima; LÁSZLÓ & SCHMIDTMAYER 2008, 41. kép; PETÉNYI 1996, 88. kép), de Budán is gyakoriak, és távolabbról is került már elő példányuk (pl. ozorai vár). Ez utóbbit publikálói a budai városi fazekasság termékeként határozták meg (FELD & GERELYES 1985, 173, 8. kép/3). Szintén távolabbi készítési helyre utal egy fehér anyagú, zöld mázas, applikált díszítéssel ellátott oldaltöredék. Hasonló díszítésű poharak Budán készültek a korszakban (HOLL 1963, 355, 50. kép). Ezen kívül külföldi eredetű típusok töredékei is találhatóak az anyagban. A morvaországi Lošticeből származó pohár jelenléte nem meglepő a várban, a típus népszerű volt, a 15. század folyamán egyre szélesebb körben terjedt el az országban (HOLL 1990, 227–234, 266). Egy nagyon finom anyagú, szürke színű, oldalán pecsételt rácsmintával díszített edény darabjai szerepelnek még az anyagban, amelyhez hasonlók több északkelet-dunántúli lelőhelyen (11. kép) kívül ausztriai és morvaországi lelőhelyekről is ismertek, készítési helyüket vélhetően utóbbi területeken kell keresni (KOVÁCS 2021, 272).

Az asztali kerámiák utolsó csoportjába néhány tál sorolható (12. kép). Két sárga és két vörös töredék tartozik ide, amelyek peremátmérője 28–30 cm között mozog. Díszítés egyedül a peremük tetején figyelhető meg: a vörös darabokat benyomott vonalakkal, illetve pontokkal, a sárgákat bordázással vagy a perem csipkésítésével díszítették. A tálak a Budáról és más lelőhelyekről ismert (KOVÁCS 2021, 267–271), pecsételt mintákkal díszített tálak egyszerűbb, helyi készítésű utánpótlásai lehetnek.

11. kép. Szürke, pecsételt poharak és kancsók elterjedése az Észak-Dunántúlon (grafika: a szerző)

12. kép. Táltöredék a belső udvari feltöltésből (fotó és grafika: a szerző, őrzési hely: Szent István Király Múzeum, Székesfehérvár)

A ROZGONYIAK „KONYHÁJA”

A vár 15. századi konyhájának vagy konyháinak elhelyezkedése egyelőre még kérdéses. A 13–14. században – más korabeli várakhoz hasonlóan (OROSZ 2010, 561; FELD & OROSZ 2007, 69–71) – mindenképpen lehetett a felsővárban, a ciszterna környékén egy konyha. Ennek helye az átépítések során később változhatott, de valószínűsíthető, hogy még a 15. században is létezett egy ilyen funkciójú helyiség a felsővárban. Ettől függetlenül elképzelhető, hogy az alsóvár 15. századi építéskor ott is létrehoztak egy újabbat. Bár maguknak az egykori konyháknak a helyét még nem tudtuk pontosan beazonosítani, a bemutatott kerámialeletek segítségével részleges képet kaptunk az ott használt edényekről. Az edények anyaguk és formáik alapján is több különböző műhely termékei lehetnek. A konyhát az eddigi adatok alapján túlnyomó részben a vár közvetlen környékén – akár részben a hozzá tartozó birtokokon – készült edényekkel szerelték fel. Míg a konyhai kerámiák esetében a funkcionalitás volt az elsődleges, addig az asztali edényeknél a reprezentatív szerep is fontos volt. Ez leginkább a poharaknál figyelhető meg, ahol a környékbeli fazekasok termékein kívül távolabbról, köztük külföldről érkező áruk is megjelentek. Az ismertett kerámiaanyagban ezek azok a darabok, amelyek leginkább megidézik az egykori nemesi rezidencia terített asztalának gazdagságát. A feltárások során előkerült leletek feldolgozása, értékelése a következő években folytatódik, amelynek során remélhetőleg egyre közelebb jutunk majd a vár középkori és kora újkori életének megismeréséhez.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A tanulmány Kovács Gyöngyi *Várak, településhálózat, anyagi kultúra, 1300–1700 – Komplex mikroregionális történeti, tájtörténeti, régészeti kutatások a Dunántúlon* című projektjének (NKFIH K-22/143099) keretében készült. A leletek anyagvizsgálata az Innovációs és Technológiai Minisztérium Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal által kibocsátott TKP 2021-NKTA-15 sz. támogatói okirat alapján valósult meg. Az ásatások leletanyagát a székesfehérvári Szent István Király Múzeum őrzi.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Bárdi, B. (2014). *14. századi városi leletanyag Visegrádról. Visegrád Duna-parti út 1. lelőhely kerámiaanyagának feldolgozása (14th century urban finds from Visegrád. Processing of ceramic material from the site of Visegrád Duna-parti út 1)*. Diplomamunka, kézirat. Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Régészettudományi Intézet, Budapest.

Feld, I. & Gerelyes, I. (1985). Késő középkori leletgyűttes az ozorai várkastélyból (Spätmittelalterlicher Fundkomplex aus dem Burgschloss von Ozora). *Communacationes Archaeologicae Hungariae* 1985, 163–184.

Feld, I. & Orosz, K. (2007). Burgküchen des Mittelalters und der frühen Neuzeit im Königreich Ungarn. In Klein, U., Jansen, M. & Untermann, M (eds). *Küche – Kochen – Ernährung: Archäologie, Bauforschung und Naturwissenschaften*. Paderborn, Deutsche Gesellschaft für Archäologie des Mittelalters und der Neuzeit, 65–76.

Hatházi, G. (2010). Csókakői vára az írott és régészeti források tükrében [The castle of Csókakői in the light of written and archaeological sources]. In Béni, K., Erdős, F., Fülöp, Gy. & Hatházi, G. *Csókakői a harmadik évezred küszöbén*. Csókakői Község Önkormányzata, 15–151.

Hatházi, G. & Kovács, Gy. (2019). A csókakői vár régészeti kutatása, 2014–2017 (Archaeological research of the castle of Csókakői, 2014–2017). In Szilasi, Á. H. (ed.). *Örökségünk védelme és jövője 5. Váraink–Múlt, jelen, jövő*. Studia Agriensia 38. Eger: Dobó István Vármúzeum, 29–49.

Kovács Bianka Gina • *A Rozgonyiak konyhája. Étkezés a csókakői várban a 15. századi kerámialeletek alapján*

Holl, I. (1963). Középkori cserépedények a budai várpalotából (XIII–XV. sz.) (Mittelalterliche Keramik aus dem Burgpalast von Buda [13.–15. Jahrhundert]). *Budapest Régiségei* 20, 335–394.

Holl, I. (1990). Ausländische Keramikfunde in Ungarn (14–15. Jh.). *Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae* 42, 209–267.

Holl, I. (1992). Kőszeg vára a középkorban. Az 1960–1962. évi ásatások eredménye (The castle of Kőszeg in the Middle Ages. The results of the 1960–1962 excavations). *Fontes Archaeologici Hungariae*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Holl, I. & Parádi, N. (1982). *Das mittelalterliche Dorf Sarvally*. *Fontes Archaeologici Hungariae*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Kalecsinszky, S. (1905). *A Magyar Korona országainak megvizsgált agyagai (The examined clays of the countries of the Hungarian Crown)*. Budapest: Franklin-Társulat Könyvnyomdája.

Kovács, B. G. (2021). Late medieval ceramics with stamped decoration in Central Transdanubia. *Antaeus* 37, 249–282.

Kovács, Gy. (2016). *Csókakő-Vár, alsóvár. Ásatási dokumentáció*. Szent István Király Múzeum.

Kreiter, A., Viktorik, O. & Máté, L. (2022). *Kerámiavizsgálati jelentés. Győr, Széchenyi tér (Lhnysz. 28790) és Csókakő, Vár (Lhnysz. 21791) lelőhelyekről származó középkori kerámiák petrográfiai vizsgálata*. Magyar Nemzeti Múzeum, Nemzeti Régészeti Intézet, Archeometriai Labor.

Kresz, M. (1960). Fazekas, korsós, tásas. Néhány szempont fazekasközpontjaink kutatásához és összehasonlításához (Potter, pitcher maker, bowl maker. Some aspects to research and compare our pottery centres). *Ethnographia* 71, 297–379.

László, J. & Schmidt Mayer, R. (2008). *Mátyás országa. Kiállítási katalógus (The realm of King Matthias. Exhibition Catalogue)*. Tata: Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat Múzeumainak Igazgatósága.

Mattyasovszky, J. M. & Petrik, L. (1885). *Az agyag-, üveg-, cement- és ásványfesték-iparnak szolgáló magyarországi nyers anyagok részletes katalógusa (Detailed catalog of raw materials for the clay-, glass-, cement- and mineral paint industries in Hungary)*. Budapest: Franklin-Társulat Könyvnyomdája.

Miklós, Zs. (1988). A Tolna megyei nyéki vár (Felsőnyék-Várhegy) (Die Burg Nyék im Komitat Tolna). *Béri Balogh Ádám Múzeum Évkönyve* 14, 205–259.

Orosz, K. (2010). Várak és kolostorok konyhái a középkori Magyarországon (Kitchens of Castles and Monasteries in Medieval Hungary). In Benkő, E. & Kovács, Gy. (eds). *A középkor és a kora újkor régészete Magyarországon I–II. (Archaeology of the Middle Ages and the Early Modern Period in Hungary I–II)*. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézete, 562–596.

Petényi, S. (1996). A középkor második felének kerámiája (Ceramics of the second half of the Middle Ages). In Fülöp, É. M. (ed.). *A magyar kerámiaművesség ezer éve (A thousand years of Hungarian ceramic art)*. Tata: Kuny Domokos Múzeum, 23–27.

Siklósi, Gy. (1983). „Dreihausener” Pokal von Székesfehérvár. *Alba Regia* 20, 153–168.

Kovács Bianka Gina • A Rozgonyiak konyhája. Étkezés a csókakői várban a 15. századi kerámialeletek alapján

Siklósi, Gy. (1993). A székesfehérvári Szent Anna-kápolna környékén folytatott régészeti kutatások eredményei (Ergebnisse der in der Umgebung der St. Anna-Kapelle von Székesfehérvár durchgeführten archäologischen Forschungen). *Archaeologiai Értesítő* 120, 71–84.

Szatmári, S. (1974). Előzetes jelentés a tatai várásatásáról (Vorläufige Mitteilung über die Ausgrabungen in der Burg von Tata). *Archaeologiai Értesítő* 101, 45–54.